

INDUSTRIÁLNÍ STOPY – 6. BIENÁLE V OSTRAVĚ

V roce 2011 pořádalo Výzkumné centrum průmyslového dědictví při FA ČVUT spolu s Kolegiem pro technické památky ČKAIT & ČSSI a s Národním památkovým ústavem šesté bienále Industriální stopy. Hlavní téma celého letošního bienále je patrné z názvu – Architektura konverzí – balancování mezi záchranou, tvůrčí intervencí a destrukcí. Generálním partnerem akce byla společnost Vítkovice a. s. a zájmové sdružení Dolní oblast Vítkovice. V Ostravě ve dnech 17. a 18. 10. probíhala významná akce letošního bienále, exkurze s tematicky navazující konferencí.

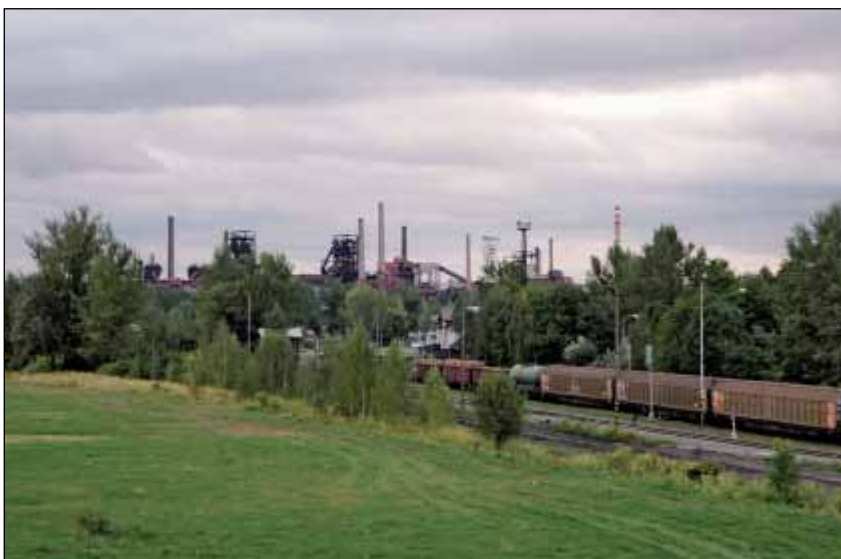

Foto © Eva Dvořáková

Cíle exkurze

Exkurze byla zaměřena na nejvýznamnější lokality technického dědictví v Ostravě – národní kulturní památku a od roku 2008 památku Evropské dědictví důl Hlubina, vysoké pece a koksovny Vítkovických železáren, kulturní památku Landek park s dolem Anselm v Ostravě-Petřkovcích a národní kulturní památku důl Michal v Ostravě-Michálkovicích. Soubor těchto kulturních památek je nominován na zápis do Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. Účastníci se rovněž seznámili s konverzí rozsáhlého areálu bývalé koksovny Karolina, který je situován v bezprostřední blízkosti centra Ostravy.

Vítkovické železářny a důl Hlubina

Ostravská část bienále byla slavnostně zahájena ve vítkovickém zámku, empírové stavbě z 1. poloviny 19. století uprostřed industriálního areálu, která se po zdařilé a velmi citlivé rekonstrukci změnila nejen v reprezentativní prostory, ale i v galerii výtvarného umění. Následovala prohlídka komplexu dolu Hlubina a vysokých pecí a koksovny Vítkovice, kde byl ukončen provoz v roce 1998. Autorem záměru vytvoření kulturně společenského areálu z chátrajícího rozlehlého komplexu hlubinného dolu a vysokých pecí a jeho začlenění do struktury města je Ing. Jan Světlík, generální ředitel společnosti Vítkovice, a. s.

Foto © Marie Tomišková

Vítkovická zeleň

Foto © Marie Tomišková

Vítkovický zámek

Foto © Marie Tomišková

Vítkovice – důl Hlubina

Revitalizace Dolní oblasti Vítkovic – vize

Ing. Světlík představil tento svůj záměr již na konferenci v rámci IV. bienále Industriální stopy v roce 2007, po které následovala exkurze po areálu Vítkovických železáren, který byl v té době v neutěšeném stavu.

Tehdy ve svém příspěvku Ing. Světlík řekl:

„Ještě před ukončením provozu, na přelomu let 1994/1995, bylo pro areál vyhlášeno rozsáhlé ochranné památkové pásmo. V roce 2000 prohlásilo Ministerstvo kultury ČR areál Důl Hlubina a vysoké pece a koksovnu Vítkovických železáren za kulturní památku. Následně roku 2002 byl areál prohlášen za národní kulturní památku s tím, že částí areálu povede prohlídková trasa a zbytek bude mít charakter kontrolované ruiny. V roce 2004 zamítá již privatizovaná akciová společnost Vítkovice scénář redukce do podoby kontrolované průmyslové ruiny. ...Po prezentaci studie možného využití kulturní památky Dolní oblasti se předpokládalo, že se státní instituce formou sdružení ujmou iniciativy. To se nestalo a vedení společnosti Vítkovice definitivně pochopilo, že aktivitu musí převzít do svých rukou, jinak bude chátrání objektů rychlejší, než možnosti jejich budoucího využití. Od druhé poloviny roku 2006 se proto začala rozvíjet aktivita na využití celé Dolní oblasti Vítkovic... Vize společnosti Vítkovice je vrátit život do Dolní oblasti, části centra Ostravy. Po zvážení všech argumentů jsem navrhl klíčovou strategii pro využití severní části Dolní oblasti, kde je umístěna národní kulturní památka. Mezi památkově chráněné objekty, které zůstanou zachovány, bude vestavěn výzkumný a univerzitní kampus. ...Průmyslová zóna ve střední a jižní části Dolní oblasti bude upravena pro strojírenské firmy s vysokou přidanou hodnotou. Tyto firmy budou vyrábět nebo doplňovat dodavatelský řetěz, který společnost Vítkovice potřebuje pro další strategii svého rozvoje. Dolní oblast Vítkovic by měla sloužit také bydlení a trávení volného času...“

Dolní oblast Vítkovic je obrovským fenoménem města Ostravy – celá její minu-

Energetická ústředna Vítkovice

Vítkovice

Vysoká pec

Foto © Marie Tomášková

Foto © Marie Tomášková

Foto © Marie Tomášková

lost a současnost. Teď záleží jen na nás, jak tato oblast ovlivní budoucnost Ostravy. Zachování industriální památky a její přeměna v živou součást města je velkou výzvou pro nás všechny.“

Součástí příspěvku byl rovněž námět na možnost urbanistického řešení začlenění Dolní oblasti do struktury města.

Revitalizace Dolní oblasti Vítkovic – realizace

Po prohlídce areálu v roce 2007 se účastníkům konference a exkurze zdála vize ing. Světlíka poněkud utopická. O to větším překvapením bylo, že se tato vize začíná naplňovat. Projekt konkretizující tento záměr vytvořil Ing. arch. Josef Pleskot, realizace již probíhá, zahájení provozu pro návštěvníky se předpokládá na jaře příštího roku. Tento projekt zastřešuje sdružení Dolní oblast Vítkovice, do jehož portfolia patří kromě vysokých pecí a dolu Hlubina ve Vítkovicích i Trojhalí Karolina a Landek park s dolem Anselm.

- V současné době vzniká přestavbou obrovského kruhového plynového multifunkční hala s velice zajímavým interiérem ústředního sálu pro 1 500 návštěvníků.
- VI. energetická ústředna se postupně mění v interaktivní muzeum a učební prostory pro technické vědy.
- Vysoká pec č. 1, nejstarší v areálu, se rovněž připravuje na nové využití: bude sloužit jako naučná stezka, jejíž trasa s pomocí šikmého výtahu s prosklenou kabinou vede návštěvníky cestou technologického toku materiálu a končí na vrcholu pece, odkud je z výšky 64 m jedinečný výhled na město.

Trojhalí Karolina

Dalším projektem sdružení, který je rovněž dílem architekta Pleskota, je Trojhalí Karolina, což jsou historické budovy ústředny a elektrocentrály, jediné stavební objekty, které byly ponechány po likvidaci areálu bývalé koksovny Karolina. Zde vznikne rozsáhlá zastřešená plocha pro nejrůznější sportovní, společenské a zábavní akce.

Foto © Marie Tomišková

Interiér hal Karolina

Foto © Marie Tomišková

Exteriér hal Karolina

Foto © Marie Tomišková

Karolina – nová výstavba

Trojhalí je situováno v blízkosti centra města. Zbývající část areálu koksovny, který prošel osm let trvající a velmi nákladnou sanací, zabírá rozsáhlý, již rozestavěný komplex obchodů a služeb, jehož součástí bude i bydlení a administrativa.

Landek park

Landek park je největším hornickým muzeem v ČR, které vzniklo po uzavření dolu Anselm v roce 1991. Je situován na úpatí národní přírodní památky vrchu Landek. Propojení chráněného přírodního prostředí s hornickým muzeem je zcela unikátní. Součástí atraktivní prohlídky je sfárání originálním výtahem do původní, pro návštěvníky upravené štoly, v hloubce cca 15 m pod povrchem. Areál dolu je kulturní památkou.

Důl Michal

Exkurze byla ukončena krátkou návštěvou národní kulturní památky – dolu Michal, který byl pro těžbu uzavřen v roce 1994. Muzeum, které vzniklo po ukončení těžby, ukazuje důl v tzv. stadiu posledního dne. Důl Michal je po pivovaru v Plzni druhým certifikovaným kotevním bodem evropské trasy cestovního ruchu ERIH v České republice.

Konference

Další den probíhala konference v atraktivním prostředí bývalé kompresorovny v Landek Parku.

Dopolední blok konference byl převážně věnován proměnám Ostravy-Vítkovic a Trojhalí Karolina. Přednášejícími byli generální ředitel společnosti Vítkovice a. s. Ing. Jan Světlík a Ing. arch. Josef Pleskot. Jejich příspěvky se zabývaly vizí a budoucností nových Vítkovic a Ostravy. Dopolední blok uzavřela přednáška generální ředitelky Národního památkového ústavu Ing. arch. Nadeždy Goryczkové s názvem Minulost opřená o budoucnost.

Landek park, důl Anselm

Foto © Marie Tomíšková

Odpoledne byly příspěvky rozděleny do dvou panelů:

Udržitelný rozvoj a realizace projektů nového využití průmyslového dědictví

První přednášku tohoto panelu pronesl Peter Backles z Evropského centra pro umění a industriální kulturu, který hovořil o hutnickém muzeu Völklingen, které vzniklo po ukončení hutního provozu v roce 1986, a které bylo v roce 1994 zapsáno do seznamu UNESCO. Dalším přednášejícím byl Miles Oglethorpe ze skotské vládní agentury Historic Scotland. Tématem jeho příspěvku byla udržitelnost projektů konverzí ve Skotsku.

Panel 1 ukončila přednáška německého architekta Rasmuse Radacha, zabývajícího se záchranou, údržbou a konver-

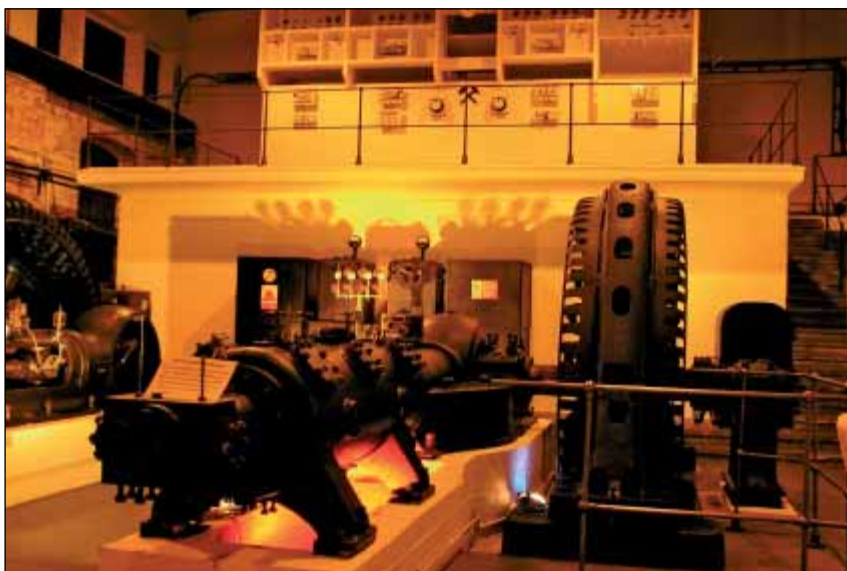
Důl Anselm – návštěvnická štola

Foto © Marie Tomíšková

Důl Michal

Foto © Eva Dvořáková

Interiér kompresorovny v Lanek parku

Vítkovice

zemi technických památek. Zdůraznil nutnost pečlivé volby strategie při konverzích a hledání nového využití pro technické památky, neboť je zapotřebí vzít v úvahu rizika i výhody vzhledem k možnému střetu navrhovaných cílů s technickými možnostmi historických konstrukcí.

Industriální turistika, zpřístupnění památek krokem k jejich záchraně

Přednášejícími byli PhDr. Benjamin Fragner z Výzkumného centra průmyslového dědictví, jehož tématem byla industriální topografie České republiky a Ing. Richard Žabka z Agentury pro regionální rozvoj, který představil stezku technických památek v Moravskoslezském kraji.

Celé letošní bienále představilo účastníkům z řad státní správy, samosprávy, organizací cestovního ruchu, odborné veřejnosti i zájemcům z široké veřejnosti vybrané příklady konverzí jako možnosti zachování a nového využití zpravidla chátrajícího průmyslového dědictví nejen u nás, ale také v ostatních evropských zemích. Téměř v každém městě lze nalézt průmyslový areál nebo alespoň několik velkých objektů, které po ukončení původní výroby zůstaly bez adekvátního využití. I když se nejedná přímo o zapsané kulturní památky, jsou to často zajímavé stavby dotvářející charakter místa. Příklad nového využití areálu Vítkovických železáren a dalších uváděných lokalit může sloužit jako inspirace pro dotčená města.

Ing. arch. Marie Tomišková